

Samfélagsfræði

Námsþáttur	8. bekkur	9. bekkur	10. bekkur
Reynsluheimur. <i>Umhverfi, samfélag, saga, menning: Hæfni nemanda til að skilja veruleikann.</i>	Við lok 10. bekkjar á nemandi að geta (skv. Aðalnámskrá grunnskóla bls. 198-200): <ul style="list-style-type: none"> ○ Sýnt fram á skilning á mikilvægi þess að bera virðingu fyrir sjálfum sér og öðrum, fyrir mannréttindum, félagslegu réttlæti, jöfnuði og helgi mannglagslífs. ○ Sýnt fram á skilning á eðli sjálfbærrar þróunar og þýðingu hennar fyrir umhverfi, samfélag og efnahagslíf. ○ Fjallað á upplýstan hátt um einkenni og stöðu Íslands í heiminum í ljósi legu og sögu landsins og breytilegrar menningar, trúar, lífsviðhorfa og stjórnfars. ○ Sýnt fram á skilning á heimabyggð sinni og útskýrt samhengi hennar við umhverfi, sögu, menningu, listir, félagsstarf og atvinnulíf. ○ Afilað sér, hagnýtt, ígrundað og metið upplýsingar um menningar- og samfélagsmálefni, sem birtast í munnlegum flutningi, samræðum, texta og myndrænum búningi. ○ Rökrætt mikilvæg hugtök, sem notuð eru um menningar- og samfélagsmálefni. ○ Fjallað um náttúruferla sem mynda og móta land og hafa áhrif á loftslag og gróður. ○ Útskýrt megineinkenni gróður fars, loftslags, vinda og hafstrauma jarðar og hvernig þessir þættir móta ólík lífsskilyrði. ○ Greint mynstur manngrega athafna sem móta og breyta umhverfi og búsetuskilyrðum. ○ Gert sér grein fyrir nýtingu auðlinda og umhverfis og gildi verndunar hvors tveggja með hliðsjón af sjálfbærri þróun. ○ Greint og fjallað um upplýsingar á kortum og gröfum og annars konar myndum. ○ Sýnt fram á þekkingu og gagnrýna sýn á tímabil, atburði, persónur, menningartengsl og þróunarferla á ýmsum tímum, sem vísað er til í þjóðfélagsmæðum. ○ Gert sér grein fyrir hlutverki heimilda, sjónarhorna og gildismats í sögu og sameiginlegum minningum. ○ Séð hvernig sagan hefur mótast af umhverfisþáttum og samfélagsskipulagi, þjóðfélagsshreyfingum og hugmyndastefnum, viljaverkum og tilviljunum. ○ Gefið skýringar á og rökrætt gerð og þróun íslensks þjóðfélags í ljósi innlendra og alþjóðlegra áhrifaþátta. ○ Greint afmarkaða efnisþætti stórrar eða smárrar sögu, nálægrar eða fjarlægjar. ○ Útskýrt með dæmum hvernig sagan birtist í textum og munum, hefðum og minningum. ○ Útskýrt margbreytileika trúarbragða og lífsviðhorfa og greint áhrif þeirra á líf einstaklinga, hópa og samfélaga. ○ Fengist við og greint viðfangsefni sem snerta trú, lífsviðhorf og siðferði og tengjast spurningum um merkingu og tilgang lífsins. ○ Sýnt fram á læsi á frásagnir, hefðir, kenningar, hátíðir, siði og tákn kristni og annarra helstu trúarbragða heims. ○ Rætt og borið saman ólík trúar- og lífsviðhorf og gert sér grein fyrir hvað er sameiginlegt og hvað sérstætt. ○ Greint áhrif Biblíunnar og helgiritanna annarra helstu trúarbragða á menningu og samfélög. ○ Útskýrt trúarlegar vísanir og tjáningu í listum og bókmenntum. ○ Gert sér grein fyrir hlutverki og margbreytileika fjölskyldna og gagnkvæmum áhrifum innan hennar á mismunandi tímum og menningarsvæðum. ○ Útskýrt mismunandi hugmyndir um gerð og framkvæmd lýðræðis. ○ Útskýrt hlutverk helstu stofnana samfélagsins og uppbyggingu stjórnkerfisins og formleg tengsl Íslands við um heiminn. ○ Útskýrt og rökrætt hugmyndir um velferðarsamfélagið og tengsl þess við stjórn mál, atvinnulíf og hugmyndastefnur. ○ Greint hvernig stjórn mál og samfélagsgerð tengjast lífi einstaklinga. ○ Tekið ábyrga afstöðu í eigin fjármálum og neyslu, verði gagnrýnin neytandi og geti sett sér markmið á grundvelli þekkingar á fjármálaumhverfi einstaklinga og samfélags og þeim tilboðum sem eru í boði. ○ Bent á, fyrirbyggt og brugðist rétt við ýmsum hættum og slysaöldrum í umhverfinu og náttúrunni. 		

<p>Nemandi:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Getur bent á, fyrirbyggt og brugðist rétt við ýmsum hættum og slysgildrum í umhverfinu og náttúrunni. • Getur sýnt fram á læsi á frásagnir, hefðir, kenningar, hátíðir, siði og tákn helstu trúarbragða heims. • Getur greint áhrif helgiritu helstu trúarbragða á menningu og samfélög. • Getur útskýrt með dæmum hvernig sagan birtist í textum og munum, hefðum og minningum. • Getur fjallað á upplýstan hátt um einkenni og stöðu Íslands í heiminum í ljósi legu og sögu landsins. • Getur tekið sjálfstæðan þátt í lýðræðislegu samstarfi og samræðu. • Getur útskýrt með dæmum margbreytileika mannlífsins og ólíkan bakgrunn fólks. • Getur borið virðingu fyrir frelsi fólks til mismunandi trúar, lífsgilda, skoðana og lífshátta. • Getur vegið og metið skoðanir og upplýsingar, brugðist við þeim á forðomalusan og réttsýnan hátt. • Getur greint mynstur mannegra athafna sem móta og breyta umhverfi og búsetuskilyrðum. • Getur greint hvernig stjórnmal og samfélagsgerð tengjast lífi einstaklinga. • Getur sýnt fram á skilning á mikilvægi þess að bera virðingu fyrir sjálfum sér og öðrum. 	<ul style="list-style-type: none"> • Getur greint og fjallað um upplýsingar á kortum og gröfum og annars konar myndum. • Getur fjallað um náttúruferla sem mynda og móta land og hafa áhrif á loftslag og gróður. • Getur fengist við og greint viðfangsefni sem snerta trú, lífsviðhorf og siðferði og tengjast spurningum um merkingu og tilgang lífsins. • Getur útskýrt trúarlegar vísanir og tjáningu í listum og bókmenntum. • Getur greint afmarkaða efnisþætti stórrar eða smárrar sögu, nálægrar eða fjarlægrar. • Getur gefið skýringar á og rökrætt gerð og þróun íslensks þjóðfélags í ljósi innlendra og alþjóðlegra áhrifaþátta. • Getur sýnt fram á skilning á heimabyggð sinni og útskýrt samhengi hennar við umhverfi, sögu, menningu, listir, félagsstarf og atvinnulíf. • Getur útskýrt og rökrætt hugmyndir um velferðarsamfélagið og tengsl þess við stjórnmal, atvinnulíf og hugmyndastefnur. • Getur rökrætt stöðu sína sem þátttakandi í samfélaginu, réttindi og skyldur. • Getur gert sér grein fyrir nýtingu auðlinda og umhverfis og gildi verndunar hvors tveggja með hliðsjón af sjálfbærri þróun. • Getur útskýrt mismunandi hugmyndir um gerð og framkvæmd lýðræðis. 	<ul style="list-style-type: none"> • Getur útskýrt megineinkenni gróðurfars, loftslags, vinda og hafstrauma jarðar og hvernig þessir þættir móta ólík lífsskilyrði. • Getur rætt og borið saman ólík trúar- og lífsviðhorf og gert sér grein fyrir hvað er sameiginlegt og hvað sérstætt. • Getur séð hvernig sagan hefur mótast af umhverfispáttum og samfélagsskipulagi, þjóðfélagsshreyfingum og hugmyndastefnum, viljaverkum og tilviljunum. • Getur aflað sér, hagnýtt, ígrundað og metið upplýsingar um menningar- og samfélagsmálefni. • Getur gert sér grein fyrir hlutverki og margbreytileika fjölskyldna og gagnkvæmum áhrifum innan hennar á mismunandi tímum og menningarsvæðum. • Getur sýnt fram á þekkingu og gagnrýna sýn á tímabil, atburði, persónur, menningartengsl og/eða þróunarferla á ýmsum tímum, sem vísað er til í þjóðfélagsumræðu. • Getur fengist við samfélagsleg og siðferðileg málefni frá mismunandi sjónarhólum. • Getur sýnt ábyrgð í samskiptum, umgengni og lífsháttum, m.a. með vísan til réttinda samkvæmt alþjóðasáttmálum. • Getur sýnt fram á skilning á eðli sjálfbærrar þróunar og þýðingu hennar fyrir umhverfi, samfélag og efnahagslíf. • Getur útskýrt hlutverk helstu stofnana samfélagsins og uppbyggingu stjórnkerfisins og formleg tengsl Íslands við umheiminn.
-----------------	---	---	--

<p>Hugarheimur <i>Sjálfsmynd: Hæfni nemanda til að átta sig á sjálfum sér og öðrum.</i></p>	<p>Við lok 10. bekkjar á nemandi að geta (skv. Aðalnámskrá grunnskóla bls. 198-200):</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Hugleitt og tjáð hver hann er í augum sjálfs sín og annarra, útskýrt hvernig sjálfsmynd hans mótast af umhverfi og búsetu, stjórnáttum og félagslegum aðstæðum, sögu og menningu, trúar- og lífsviðhorfum. ○ Röktutt gildi jákvæðra lífsviðhorfa, dygða og gildismats, sem mikilvægs þáttar í heilbrigðri sjálfsvitund. ○ Beitt hugtökunum kyn, kynhneigð og kynhlutverk og útskýrt hvaða hlutverki þau þjóna í kyngervi einstaklinga og sjálfsmynd. ○ Gert sér grein fyrir eigin styrkleikum og veikleikum og tekið ákvarðanir á grunni þeirrar sjálfsþekkingar. ○ Vegið og metið áhrif fyrirmynda og staðalmynda á mótun sjálfsmyndar og hefur áráði til að móta eigin ímynd, lífsstíl og lífsskoðun á sjálfstæðan og ábyrgan hátt. ○ Lýst margbreytileika tilfinninga og bent á víxlverkun tilfinninga, hugsunar, hegðunar og samskipta. ○ Sýnt styrk til að bera ábyrgð á eigin lífi, lífsháttum og heilbrigði. ○ Greint jákvæð og neikvæð áreiti og staðist þrýsting, sem stefnir heilsu og velferð fólks í voða. ○ Gert sér grein fyrir jafngildi sínu og annarra manna og útskýrt fyrir öðru fólki mikilvægi þess. ○ Sett sig í spor fólks með ólíkan bakgrunn og viðhorf, á ýmsum stöðum og tímum. ○ Sett sér markmið og framtíðaráætlun, til að stefna að í framtíðinni í samræmi við eigin styrkleika og áhuga. 		
<p>Nemandi:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Getur útskýrt hvernig sjálfsmynd hans mótast af umhverfi og búsetu. • Getur ígrundað eigin getu til aðgerða og gert sér grein fyrir afleiðingum gerða sinna eða aðgerðaleysis. • Getur útskýrt gildi reglna í samskiptum fólks í fjölskyldu, vina hópi og þjóðfélaginu í heild og tekið þátt í að móta slíkar reglur. • Getur gert sér grein fyrir eigin styrkleikum og veikleikum og tekið ákvarðanir á grunni þeirrar sjálfsþekkingar. • Getur sýnt styrk til að bera ábyrgð á eigin lífi, lífsháttum og heilbrigði. • Getur greint jákvæð og neikvæð áreiti og staðist þrýsting. • Getur verið gagnrýninn neytandi og geti sett sér markmið á grundvelli þekkingar á fjármálaumhverfi einstaklinga og samfélags. 	<ul style="list-style-type: none"> • Getur hugleitt og tjáð hver hann er í augum sjálfs sín og annarra. • Getur rökrætt gildi jafnréttis og mannréttinda á öllum sviðum samfélagsins og þekki almenn ákvæði um mannréttindi. • Getur sýnt sjálfsaga, sjálfstraust og virðingu í margvíslegum samskiptum og samstarfi við ólíka einstaklinga. • Getur beitt hugtökunum kyn, kynhneigð og kynhlutverk og útskýrt hvaða hlutverki þau þjóna í kyngervi einstaklinga og sjálfsmynd. • Getur vegið og metið áhrif fyrirmynda og staðalmynda á mótun sjálfsmyndar. • Getur sett sig í spor fólks með ólíkan bakgrunn og viðhorf, á ýmsum stöðum og tímum. • Getur tekið ábyrga afstöðu í eigin fjármálum og neyslu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Getur komið þekkingu sinni og viðhorfum á framfæri með fjölbreyttum og markvissum hætti, einn sér og í samstarfi við aðra. • Getur tekið þátt í samfélagsmálum á ábyrgan hátt og beitt sér í málefnum sem varða almannaheill. • Getur sinnt velferð og hag samferðafólks síns. • Getur röktutt gildi jákvæðra lífsviðhorfa, dygða og gildismats. • Hefur áráði til að móta eigin ímynd, lífsstíl og lífsskoðun á sjálfstæðan og ábyrgan hátt. • Getur lýst margbreytileika tilfinninga og bent á víxlverkun tilfinninga, hugsunar, hegðunar og samskipta. • Getur gert sér grein fyrir jafngildi sínu og annarra og útskýrt fyrir öðrum mikilvægi þess. • Getur sett sér markmið og framtíðaráætlun, til að stefna að í framtíðinni í samræmi við eigin styrkleika og áhuga.
<p>Félagsheimur <i>Samskipti: Hæfni nemanda til að mynda og þróa tengsl sín við aðra.</i></p>	<p>Við lok 10. bekkjar á nemandi að geta (skv. Aðalnámskrá grunnskóla bls. 198-200):</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Tekið sjálfstæðan þátt í lýðræðislegu samstarfi og samræðu. ○ Útskýrt með dæmum margbreytileika mannlífsins og ólíkan bakgrunn fólks, borið virðingu fyrir frelsi fólks til mismunandi trúar, lífsgilda, skoðana og lífshátta. ○ Vegið og metið skoðanir og upplýsingar, brugðist við þeim á fordómalausum og réttisýnan hátt. ○ Fengist við samfélagsleg og siðferðileg málefni af mismunandi sjónarhólum. 		

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rökrætt stöðu sína sem þátttakandi í samfélaginu, réttindi, skyldur og gildismat, sýnt ábyrgð í samskiptum, umgengni og lífsháttum, m.a. með vísan til réttinda samkvæmt alþjóðasáttmálum. ○ Komið þekkingu sinni og viðhorfum á framfæri með fjölbreyttum og markvissum hætti, einn sér og í samstarfi við aðra. ○ Rökrætt gildi jafnréttis og mannréttinda á öllum sviðum samfélagsins og þekki almenn ákvæði um mannréttindi. ○ Sýnt sjálfsaga, sjálfstraust og virðingu í margvíslegum samskiptum og samstarfi við ólíka einstaklinga. ○ Ígrundað eigin getu til aðgerða og gert sér grein fyrir afleiðingum gerða sinna eða aðgerðaleyxis. ○ Útskýrt gildi reglna í samskiptum fólks í fjölskyldu, vina hópi og þjóðfélaginu í heild og tekið þátt í að móta slíkar reglur. ○ Tekið þátt í samfélagsmálum á ábyrgan hátt og beitt sér í málefnum sem varða almannaheill. ○ Sinnt velferð og hag samferðafólks síns. 		
Nemandi:	<ul style="list-style-type: none"> • Getur tekið sjálfstæðan þátt í lýðræðislegu samstarfi og samræðu. • Getur komið þekkingu sinni og viðhorfum á framfæri. • Getur sýnt sjálfsaga, sjálfstraust og virðingu í margvíslegum samskiptum og samstarfi við ólíka einstaklinga. • Getur ígrundað eigin getu til aðgerða og gert sér grein fyrir afleiðingum gerða sinna eða aðgerðaleyxis. • Getur útskýrt gildi reglna í samskiptum fólks í fjölskyldu, vina hópi og þjóðfélaginu í heild og tekið þátt í að móta slíkar reglur. • Getur sinnt velferð og hag samferðafólks síns. 	<ul style="list-style-type: none"> • Getur útskýrt með dæmum margbreytileika mannlífsins og ólíkan bakgrunn fólks, borið virðingu fyrir frelsi fólks til mismunandi trúar, lífsgilda, skoðana og lífshátta. • Getur fengist við samfélagsleg og siðferðileg málefni af mismunandi sjónarhólum. • Getur komið þekkingu sinni og viðhorfum á framfæri með fjölbreyttum og markvissum hætti, einn sér og í samstarfi við aðra. • Getur rökrætt gildi jafnréttis og mannréttinda á öllum sviðum samfélagsins. 	<ul style="list-style-type: none"> • Getur vegið og metið skoðanir og upplýsingar, brugðist við þeim á fordómalausan og réttisýnan hátt. • Getur rökrætt stöðu sína sem þátttakandi í samfélaginu, réttindi, skyldur og gildismat, sýnt ábyrgð í samskiptum, umgengni og lífsháttum. • Getur rökrætt gildi jafnréttis og mannréttinda á öllum sviðum samfélagsins og þekki almenn ákvæði um mannréttindi. • Getur tekið þátt í samfélagsmálum á ábyrgan hátt og beitt sér í málefnum sem varða almannaheill.